

Gil Scott-Heron

Jazzpoëet en hiphoppionier

De beroemdste dichtregel die Gil Scott-Heron heeft geschreven is: *The Revolution Will Not Be Televised*. Hij schreef er een gedicht omheen dat hij pas later op muziek zette – gesproken, gedichteerd op felle toon, onder begeleiding van enkel percussie. *Spoken word* heette die stijl toen. Later zou Gil Scott-Heron gaan gelden als een van de belangrijkste pioniers in de ontwikkeling van de rap, hiphop en modernere r&b.

TEKST: SONJA ALFERINK FOTO'S: HOLLANDSE HOOGTE

Zijn eerste album *Small Talk At 125th And Lenox* was een agressieve aanklacht tegen alles wat er mis was met Amerika. Maar dan vooral de discriminatie en achterstelling van zwart door blank. Begeleid door een paar trommels en met bijtende teksten verzette hij zich tegen de beroerde levensomstandigheden van veel zwarte families in de grote steden. In het nummer *Comment #1* zegt hij het volgende over de blanke activist:

*"He is fighting for legalized smoke or lower voting age
Less lip from his generation gap and fucking in the street*

Where is my parallel to that?

*All I want is a good home and a wife and a children
And some food to feed them every night"*

Getalenteerd en zwart

Het was de tijd van Martin Luther King en Malcolm X, van de burgerrechtenbeweging die zich steeds

meer liet gelden. In 1963, Gil was veertien jaar oud, hield Martin Luther King zijn beroemde speech *I Have A Dream*. Twee jaar later liepen duizenden mensen mee in de protestmarsen vanuit Selma. Op politiek niveau werden er voorzichtige stappen gezet, maar de pijn van jarenlange uitsluiting en vernedering was daarmee nog niet verdwenen. Gil werd geboren op 1 april 1949. Twee jaar later scheidden zijn ouders. Zijn vader, Gil Heron, een Jamaicaanse profvoetballer, gaat spelen voor Glasgow Celtic. Gil jr. ziet hem pas weer wanneer hij 26 jaar is. Moeder Bobbie laat de opvoeding van haar zoon over aan haar moeder Lily in Jackson, Tennessee. Zelf gaat ze Engelse les geven in Puerto Rico. Lily Scott, burgerrechtenactiviste, speelde een belangrijke rol in Gils ontwikkeling als muzikant, poëet en activist. Zij was het die hem voor het eerst achter een piano zette en hem kennis liet maken met de schrijvers van de Harlem Renaissance – een literaire beweging die de Afro-Amerikaanse cultuur

Zijn oma liet hem kennis maken met de schrijvers van de Harlem Renaissance

Gil Scott-Heron
met Archie Shepp

**Scott-Herons
politieke
activisme
was geen
intellectuele,
op boeken
gebaseerde
revolutie**

bewust en met trots wilde uitdragen. Op school was hij één van de drie zwarte kinderen. Racisme was voor hem letterlijk de orde van de dag. Dat veranderde niet toen zijn oma overleed en Gil met zijn moeder verhuisde naar The Bronx, New York. Vanwege zijn goede verstand mocht de jongen naar de hoog aangeschreven en overwegend blanke Fieldston Private School. Daar was hij opnieuw de zwarte uitzondering. Scott-Herons politieke activisme was geen intellectuele, op boeken gebaseerde revolutie. Of althans niet alléén. Het was zijn eigen, dagelijkse ervaring. En die maakte hem kwaad. Scott-Heron richtte zijn boze teksten niet alleen aan blanken. Hij wilde dat de zwarte bevolking zelf verantwoordelijkheid nam voor het bereiken van verandering. Met die beroemde track *The Revolution Will Not Be Televised* wilde hij zeggen: de werkelijke verandering begint pas bij het bewustzijn dat er iets moet gebeuren aan hetgeen waarmee je het niet eens bent. Dat bewustzijn, vond hij, vindt plaats in je hoofd, in het echte leven. Niet op televisie, waar de werkelijkheid van reclamespotjes en sportuitslagen belangrijker was. Het was een manier om zwarte mensen op hun eigen verantwoordelijkheid te wijzen: *Do something*, en dat zwart zijn geen vrijbrief was. In *Brother*:

*"All we need to do is see you shut up and be black
Help that woman,
Help that man,
That's what brothers are for"*

Meesterwerk

Aan het tumultueuze einde van de jaren zestig was Gil Scott-Heron inmiddels leider van de studentenprotesten op de universiteit. Hij publiceerde zijn eerste twee boeken: *The Vulture* en *The Nigger Factory*. En hij ontmoette de muzikant Brian Jackson, met hem zou hij het komende decennium negen prachtige albums maken. De twee begonnen hun samenwerking met producer Bob Thiele (John Coltrane, Dizzy Gillespie, Sonny Rollins) op Flying Dutchman Records. Na de grotendeels gesproken debuutplaat, was *Pieces Of A Man* (1971) Herons eerste gezongen liedjesalbum. Het werd een meesterwerk, met *The Revolution Will Not Be Televised* voor het eerst op muziek, een ode aan de jazz in Lady Day en John Coltrane. Ook met de prachtig ingetogen titeltrack *Pieces Of A Man*. Verhalenverteller Scott-Heron komt hier goed tot zijn recht; de inleving en intensiteit in zijn stem en de dynamische wisseling in emoties maken dit nummer tot een van de mooiste uit zijn repertoire. Technisch was hij niet de beste zanger, maar de diepte die

Scott-Heron in zijn liedjes legde maakte dat meer dan goed. De nummers die hij met Jackson maakte waren muzikaal gezien veel lichter, ondanks de zware thema's waarover hij zong. Hun muziek was een toegankelijke fusie van blues, jazz, funk, rap en hier en daar een vleugje reggae. Vanaf het derde album dat de heren maakten, *Winter In America* (1974), prijkt Jacksons naam gelijkwaardig naast die van de zanger op de covers van de lp's. Jackson speelde op de albums niet alleen toetsen en fluit, maar componeerde ook veel van de muziek. Het album kwam uit op Strata-East Records, waar Heron en Jackson naar eigen zeggen meer vrijheid kregen om hun niet altijd mainstream sound ten gehore te brengen. *Winter In America* is pure poëzie. De titeltrack gaat over *frozen aspirations*: verloren dromen en stilgevallen ambities. Het is winter: de tijd staat stil, alles ligt stil. De teksten op het album zijn wederom maatschappelijk gekleurd (drankmisbruik, het Watergate-schandaal) maar de toon is anders. Niet boos, eerder kwetsbaar. De melancholie van iemand die teleurgesteld is door verloren gewaande politieke dromen maar tegelijkertijd zelf ook verlangt naar rust. In *Rivers of My Fathers*:

*"Let me lay down by a stream
Miles from everything
Rivers of my fathers
Could you carry me home
Carry me home"*

Godfather of hiphop

Poëzie of niet, voor de nieuwere generaties rappers en hiphoppers blijft Gil Scott-Heron 'the godfather of rap and hiphop'. Nog steeds samplen artiesten als Drake en Rihanna stukjes uit zijn werk in hun eigen songs. Bij Gils overlijden twitterde Eminem: "RIP Gil Scott-Heron. He influenced all of hiphop." P. Diddy en Snoop Dogg tweetten woorden van dezelfde strekking. Chuck D van Public Enemy schreef: "We do what we do and how we do because of you." Op de begrafenis performde Kanye West zijn nummer *Lost in the World/Who Will Survive In America* – waarin een fragment uit Heron's *Comment #1* is opgenomen. Scott-Heron was het zelf niet per se eens met die kwalificatie 'godfather of rap'. "I don't know if I can take the blame for it", zei hij erover. De zanger en dichter zag zichzelf meer als 'bluesologist', voortbordurend op de tradities van de jazz, de blues en de dichters van de Harlem Renaissance. Misschien

**De zanger
en dichter
zag zichzelf
meer als
'bluesologist'**

Scott-Heron in 1989

onderschatte hij zichzelf. Of de betekenis, die hij wel degelijk heeft gehad op de ontwikkeling van de rap en de hiphop. Want schrijver Langston Hughes had inderdaad al eens eerder geëxperimenteerd met het voordragen van gedichten onder begeleiding van een jazzensemble. Maar Scott-Heron droeg geen gedichten voor: hij zette zijn gedichten op muziek. Eerst onder de sobere ritmische begeleiding van percussie-instrumenten, later volledig op muziek. Het ritme in zijn voordracht en de politieke boodschap van zijn teksten zijn key-elementen die de verdere ontwikkeling van rap mede hebben vormgegeven. Voor de nieuwe generatie *messengers* had hij in 1994 een kritische boodschap. In *Message To The Messengers* rapt hij:

*"What we did was to help our generation realize
They had to get out there and get busy cause it
wasn't gonna be televised
We got respect for you rappers and the way they be
free-weighin'
But if you're gon' be teachin' folks things, make
sure you know what you're sayin'"*

It wasn't easy

In 2009 vroeg een journalist van de Washington Post de dichter naar de actuele betekenis van zijn beroemdste gedicht. Hij vroeg of de revolutie inmiddels had plaatsgevonden. "Ja, de verkiezing van Obama was de revolutie", zei Scott-Heron. "Maar", zei de journalist, "Obama's verkiezing was *televised*. In je gedicht schreef je dat dat nooit zou gebeuren." Scott-Heron antwoordde daarop: "De revolutie was een verandering in denken, in mensen die hun harten en hoofden veranderen. Het land stond op een kruispunt en kon meerdere wegen inslaan. Maar mensen begonnen voorbij de oppervlakte te kijken, voorbij de status quo, ze begonnen zelf na te denken. *The revolution is a mental thing. You did not see it televised.*" In zijn persoonlijke leven had de zanger het niet altijd makkelijk. Brian Jackson schreef in 2012: "*It wasn't easy being Gil Scott-Heron.*" Er werd veel van hem verwacht, hij voelde de verantwoordelijkheid over de impact van hun werk sterker dan Jackson. "*You don't shoot the piano player, you shoot the messenger, right?*", schreef Jackson. In de laatste jaren van zijn leven ging het weinig meer over Gils muziek. Er was gedoe met drugs, politie, gevangenisstraffen. Zijn gezondheid werd brozer. In 2010 leek de zanger op de weg terug en voor het eerst sinds 1994 bracht hij een nieuw album uit *I'm New Here*. Een donkere plaat, als een autobiografie, reflecterend op zijn eigen leven. Qua sound en toon onvergelijkbaar met eerder werk, maar evengoed door recensenten positief ontvangen. In 2011 toerde Scott-Heron nog door Europa. Van zijn laatste tour kwam hij ziek terug en stierf in een ziekenhuis in New York in mei dat jaar. Een jaar later kreeg hij postuum een Grammy Lifetime

Tijdens Coachella, 1999

Achievement Award uitgereikt voor zijn verzamelde werk. Dat jaar verschenen ook Scott-Herons zelfgeschreven memoires. **J**

CHARENÉE WADE

Op 2 april speelt Charenée Wade liedjes van haar cd *Offering: the music of Gil Scott-Heron & Brian Jackson* in de North Sea Jazz Club in Amsterdam. Deze getalenteerde jazzzangeres en zanglerares uit New York geeft op dit album een vocaal zeer sterke en jazzy interpretatie van Scott-Herons werk.

“De revolutie was een verandering in denken”